

СВЕТИ ЙОАН КУКУЗЕЛ

† между 1360 и 1375
Чества се на 1 октомври

Тропар на свети Йоан Кукузел

Сладкогласна и богодвижима лира, славей божествен и
добропесенен, всезвучно пение на Вседържителя,
огласящо песнотворно на Атон завинаги най-добрите
тайноводства, в песни да възпеем богоприятния Йоан.

На 1 октомври Православната Църква възпоменава църковен певец, композитор, теоретик на църковната музика, реформатор на певческата традиция, основател на прочутата вокално-изпълнителска школа на 13 век, обогатил невмената нотопис, наричан от съвременниците си "магистър на магистрите", "божествен, "втори извор на музиката след свети Йоан Дамаскин" - ангелогласния българин от Драч - свети Йоан Кукузел.

Житие на свети преподобни Йоан Кукузел

Преподобни Йоан се роди в град Дирахия (Дирахия - Дирахион; сега Драч - град на източния бряг на Адриатическо море), който се намираше в областта на Охридската архиепископия. По произход той бе българин, но още от рано остана без баща. Майка му, благочестива и богобоязлива жена, се погрижи да му даде християнско възпитание и го изпрати да изучава Свещеното Писание.

Йоан имаше хубав глас и затова хората го наричаха "ангелогласният". По същото време царете имаха обичай да избират надарени и разумни момчета, и да ги пращат да се образуват в най-авторитетните тогавашни училища - едни пращаха да изучават философия, други - краснопис. По тази причина взеха и Йоан, който имаше прекрасен глас, и го изпратиха в царското училище да се възпитава и да изучава музикалното изкуство. Младият юноша, схватлив и разумен по природа, в скоро време изключително много напредна и овладя до

съвършенство музикалното изкуство, тъй че всички се удивяваха на неговите необикновени способности. Някои от съучениците му шеговито го питаха:

- Иоане, какво яде днес?

А той, понеже все още не знаеше добре гръцки език, отговаряше им на гръцко-български:

- Кукия ке зелия (боб и зеле).

Затова момчетата го нарекоха Кукузел.

Не след дълго Иоан изучи гръцкия език и надмина в музиката всички свои връстници. Удивен от неговото наистина прекрасно пеене, византийският император (Преподобни Иоан Кукузел е живял по времето когато Българското царство се намирало под византийско робство (1018-1185), а във Византия властвала династията на Комнините) много го обикна, радваше се за него и го убеждаваше да се ожени. Но той му отговори:

- Прося и моля твое царско величество да ми позволиш да отида и да видя майка си! А после нека бъде волята на Бога и на царя.

Императорът уважи желанието му и незабавно го изпрати с подобаващи почести.

Като наближи родния дом, чу странно пеене. Но не беше позната песен, а нареждане през сълзи. Майка му изплакваше мъката си по него с думите: „Йоане, где си мое мило дете?” Йоан силно се развълнува и веднага записа тъжната мелодия на ноти. Жалбата на своята майка и на всяка майка за детето отрази в известната до днес творба „Полиелей на българката”.

Когато го видя, тя се изпълни с неизказана радост. Известно време той остана при нея, а след това отново се върна в столицата при царя.

В Константинопол Иоан бе обграден с много внимание и почести. Но всичко това само отегчаваше неговата смирена душа. Друго желаше той. Възлюбил Бога и тишината на уединението, младият юноша искаше да служи на Господа в безмълвие, свободен от суетните светски грижи, и се молеше на Всевишния да устрои така неговия живот.

Бог, чрез Своя дивен промисъл, не се забави да изпълни молбата му. Веднъж в царския дворец дойде по някаква работа игуменът на Атонската лавра и след като свърши всичко необходимо, тръгна обратно за своя манастир. Щом узна това, св. Иоан намери удобно време, облече се в бедняшки дрехи и почерни лицето си за да не бъде разпознат, взе една просешка тояга и с радост последва отдалеч игумена докато пристигнаха на св. Гора.

Скоро дойдоха до Лаврата. Игуменът влезе, а той остана вън и седеше пред портите като някакъв чужденец. Пазачът, застанал при манастирските врати, го попита:

- Какво желаеш, че си дошъл тук? И какъв занаят умееш да работиш?

- Зная - отвърна му св. Иоан - да паса кози и искам да стана монах.

Като чу това, пазачът отиде и извести на игумена, а той много се зарадва, че се е намерил пастир на козите, защото тъкмо по това време се случи да нямат такъв човек. Незабавно заповяда да въведат юношата в манастира и се зае да го обучава в духовния живот. Не след дълго го пострига за монах, а после го изпрати да паса козите.

Оттогава св. Иоан живееше в планината, усърдно и с радост изпълняваше послушанието си и пасеше манастирските кози.

Императорът силно скърбеше заради неочакваното изчезване на сладкогласния и боговдъхновен певец. Той не знаеше какво се е случило с него и бе в недоумение. Изпрати хора да търсят старателно навсякъде. Те обиколиха много места, крепости, пустини и манастири, но не можаха да го намерят. Дойдоха също и на света Гора, и там проверяваха прилежно на всички места, но - отново безуспешно. Но дори и да го бяха видели, едва ли щяха да го познаят: св. Иоан се бе облякъл във вехта и изпокъсана дреха, а и видът на лицето му се беше изменил от изнурителния пост и въздържание.

Един ден, обаче, докато пасеше козите в пустинята, той пожела да изпее на Господа някоя духовна песен от псалмопенията. Огледа се наоколо за да се увери, че няма кой да го чуе, и започна да пее с голямо майсторство и умиление. Но в някаква пещера наблизо живееше един подвижник - той чу пеенето и помисли, че то е ангелско, а не човешко. Излезе от пещерата и отиде да види. Тогава пред очите му се разкри дивна картина: видя младия пастир да пее, а козите бяха спрели да пасат и го слушаха с радост и сякаш с внимание. Подвижникът си помисли, че това ще да е Иоан Кукузел, когото императорът търси, а сега Сам Бог го открива. Той побърза да отиде в Лаврата и насаме разказа на игумена всичко, каквото бе видял. Игуменът веднага изпрати да повикат козаря и щом той пристигна, каза му:

- Бог ми откри, че ти си Иоан Кукузел. И защо толкова време си крил това от мен? Заклевам те в Бога да ми кажеш истината!

Тогава преподобният падна в нозете му, молеше за прошка и със сълзи му отвърна:

- Да, аз съм, грешният и недостоен раб на твоя светиня. Когато видях, че всичко в този свят е суетно, аз го презрях заради Бога и го оставих. Затова много те моля и прося от теб да ме пуснеш на същото смирено служение, което си ми дал отначало - да паса козите, за да не би царят да узнае че съм тук и да ме грабне насила от това пристанище на спасението.

- Чедо мое - рече му игуменът, - не се безпокой за това! Ти само прояви послушание и остани в килията, която ще ти дам тук в манастира, а аз ще отида да моля царя да ти прости и да те освободи от всичко.

Така, по нареждане на игумена, св. Иоан остана да живее в манастира, а сам игуменът се погрижи да уреди това, което се отнася до него.

Щом пристигна в Константинопол, игуменът отиде при императора и му каза:

- Царю, моля и прося твое величество да ми подариш един човек заради неговото и твоео спасение на душата, и ако е оскърбил твое величество - да му простиш.

Царят се учуди и попита за името на въпросния човек, но игуменът му отвърна:

- Ако не ми дадеш предварително твоя милостив отговор писмено, няма да ти съобщя.

Тогава царят му даде своето писание, а той му извести за св. Иоан Кукузел и му разказа всичко за него. Царят се удиви, много се зарадва и прослави Бога. Но сам в себе си бе раздвоен - не искаше да се раздели окончателно с добродетелния юноша, а от друга страна, вече беше дал на игумена своето писмено съгласие. Тогава нареди да приготвят кораби и заедно с игумена отиде на Атон в Лаврата. Там императорът се срещна със св. Иоан, поздрави го и устрои тържество. После той се върна в Константинопол, а св. Иоан, скъсал и последните си връзки със света, остана в Лаврата, където безпрепятствено служеше на Бога, пееше в църква и благославяше Този, Когото възхваля всяко дихание (Пс.150:6).

След известно време той построи недалеч от Лаврата малка църква на името на светите Архангели и килия, в която остана да живее в безмълвие. Шест дни в седмицата той пребъдваше в килията си и, останал сам с Бога, грижеше се за очистването на душата си от греха. А в неделя и на празник отиваше в голямата манастирска църква, заставаше на десния клирос и пееше на Бога с голяма любов и умиление.

Един ден, през светата Четиридесетница, в Акатистната събота, той по обичая си изпя с умиление самогласните стихире и канона на св. Богородица. След края на бдението и Акатиста към Божията Майка той седна срещу Нейната икона, но се почувства твърде уморен и задряма както се бе опрял на мястото си. (Бдението на св. Гора започва при залез слънце и завършва при изгрев - затова е понятна умората и дрямката на светеца.) Тогава видя пред себе си Царицата на Небесата, сияеща от слава и Божествена светлина. Тя се обърна към него и кротко му каза:

- Радвай се, Иоане!

И добави:

- Пей и не преставай да Ме възпяваш. Аз няма да те оставя!

При тези думи Пресветата Дева постави в ръката му една златна монета и стана невидима.

Щом се събуди, той намери златницата в дясната си ръка - тогава душата му се изпълни с неизказна радост и той със сълзи благодареше на Божията Майка и Я възпяваше. Златницата бе прикрепена към иконата на Пресвета Богородица, и оттогава ставаха дивни чудеса и знамения както от иконата, така и от самата златна монета. (Чудотворната икона на Пресвета Богородица, наречена "Кукузелиса", се е прославилa с чудеса и знамения особено от 1796 г.)

Утешен от необикновеното видение, св. Иоан не остави служението си като певец на десния клирос в голямата манастирска църква. След известно време на единия му крак се появи болезнена рана, която се възпали и силно загнои. Но скоро Сама Пречистата Божия Майка го излекува по чудесен начин, както някога св. Иоан Дамаскин. Яви му се и му каза:

- Бъди здрав отсега нататък!

При тези Нейни думи той напълно оздравя, благодареше на своята Покровителка и отправяше към Нея песни и славословия. Оттогава и до края на живота си той не страдаше от болести.

Св. Иоан Кукузел живееше в пост и бдение, трудеше се в добродетели и най-вече се стараяше да придобие смирение. По откровение свише той узна предварително приближаването на своята кончина и каза за нея на всички братя. След това се помоли за тях и им завеща да го погребат в църквата "Св. Архангели", построена от самия него.

Така св. Иоан завърши земния си живот и се всели във вечните Небесни обители за да възпява Христа Бога в Неговото Царство заедно с Ангелите и всички светии.

Бележки:

1. Текстът в цялост е написан по Чети-Минеите на св. Димитрий Ростовски, източник: manastir.narod.ru

2. В тази творба думите на майката са на български, но са записани с гръцки букви, което е доказателство за българския произход на свети Йоан Кукузел (като монах от Великата Лавра св. Йоан Кукузел пише всичките си творби на гръцки), изт. Жития на българските светии, изд. Манастир „Св. Вмчк Георги Зограф”, Света Гора, С., 2002 г., с. 53.

2022 г.